

Herke Csongor

A terhelt a gazdasági bűnügyekben

A terhelt az eljárás központi személye, vele szemben folytatják a büntetőeljárást. A terhelt kifejezés gyűjtőfogalom, a terhelt a nyomozás előtt feljelentett személy, a nyomozás során gyanúsított, a bírósági eljárásban vádlott, a büntetés jogerős kiszabása (illetőleg megrovás, próbára bocsátás vagy javítóintézeti nevelés jogerős alkalmazása) után pedig elítélt (illetőleg jogerősen felmentett).

A gazdasági bűncselekményeknél különbséget lehet tenni aszerint, hogy:

- a) bárki lehet terheltjük,
- b) a Btk. szerint ugyan bárki lehet terheltjük, de gyakorlatilag csak bizonyos személyek válhatnak azzá (vagy bizonyos személyek értelemszerűen nem lehetnek azok), vagy
- c) a törvényi rendelkezésből következően kizárólag egyes személyek lehetnek terhelték.

Az a) és a b) pontba tartozó bűncselekmények között nehéz éles határt szabni, mert sok esetben ugyan ténylegesen bárki elkövetheti a bűncselekményt, de annak bizonyos tevékenységet kell kifejtenie. Akár meghatároz azonban speciális alanyt a Btk., akár a törvényi megfogalmazásból következik az, részesként (felbújtó vagy bűnszegéd) minden bűncselekménynél bárki terheltje lehet az eljárásnak (ez igen gyakori pl. a csődbűncselekménynél).

I. A bárki által megvalósítható gazdasági bűncselekmények

A gazdasági bűncselekmények nagy részénél bárki lehet terhelt. Ezek a bűncselekmények a következők:

- *Információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás* (Btk. 375. §): a bűncselekmény alanya lehet, aki jogtalan haszonszerzés végett információs rendszerbe adatot bevisz, az abban kezelt adatot megváltoztatja, törli, vagy hozzáférhetetlenné teszi, illetve egyéb művelet végzésével az információs rendszer működését befolyásolja, és ezzel kárt okoz.
- *Orgazdaság* (Btk. 379. §): a bűncselekmény alanya lehet, aki költségvetési csalásból származó vámenőrzés alól elvont nem közösségi árut, jövedéki adózás alól elvont terméket, vagy lopásból, sikkasztásból, csalásból, hűtlen kezelésből, rablásból, kifosztásból, zsarolásból, jogtalan elsajátításból vagy orgazdaságból származó dolgot vagyoni haszon végett megszerez, elrejt, vagy elidegenítésében közreműködik.
- *Bitorlás* (Btk. 384. §): a bűncselekmény alanya lehet, aki más szellemi alkotását sajátjaként tünteti fel, és ezzel a jogosultnak vagyoni hátrányt okoz, vagy gazdálkodó szervezetnél betöltött munkakörével, tisztségével, tagságával visszaélve más szellemi alkotásának hasznosítását vagy az alkotáshoz fűződő jogok érvényesítését attól teszi függővé, hogy annak díjából, illetve az abból származó haszonból vagy nyereségből részesítsék, illetve jogosultként tüntessék fel, szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése.
- *Védelmet biztosító műszaki intézkedés kijátszása* (Btk. 386. §): a bűncselekmény alanya lehet, aki a szerzői jogról szóló törvényben meghatározott hatásos műszaki intézkedést haszonszerzés végett megkerüli.
- *Jogkezelési adat meghamisítása* (Btk. 387. §): a bűncselekmény alanya lehet, aki haszonszerzés végett hamis jogkezelési adatot készít, vagy a szerzői jogról szóló törvényben meghatározott jogkezelési adatot eltávolítja vagy megváltoztatja.
- *Iparjogvédelmi jogok megsértése* (Btk. 388. §): a bűncselekmény alanya lehet, aki a jogosultnak törvény, törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződés vagy európai uniós jogi aktus alapján fennálló iparjogvédelmi oltalomból eredő jogát az oltalom tárgyának utánzásával vagy átvételével, illetve az oltalom tárgyának utánzásával vagy átvételével előállított áru forgalomba hozatalával, vagy az ilyen áru forgalomba hozatal céljából való megszerzésével vagy tartásával megsérti, és ezzel vagyoni hátrányt okoz.
- *Pénzhamisítás* (Btk. 389. §): a bűncselekmény alanya lehet, aki pénzt forgalomba hozatal céljából utánoz vagy meghamisít, hamis vagy meghamisított pénzt forgalomba hozatal céljából megszerez, az ország területére behoz, onnan kivisz, azon átszállít, vagy hamis vagy meghamisított pénzt forgalomba hoz. Az elkövetési magatartásokra figyelemmel különösen a bűnszövetségben történő elkövetés esetén a tettesi és részesi magatartások keveredhetnek.
- *Pénzhamisítás elősegítése* (Btk. 390. §): a bűncselekmény alanya lehet, aki pénzhamisításhoz szükséges anyagot, eszközt, berendezést, gyártási tervet, műszaki leírást vagy számítástechnikai programot készít, átad, elfogad, megszerez, tart, az ország területére behoz, onnan kivisz, azon átszállít, vagy forgalomba hoz.
- *Bélyeghamisítás* (Btk. 391. §): a bűncselekmény alanya lehet, aki forgalomba hozatal vagy felhasználás céljából bélyeget utánoz vagy meghamisít, hamis vagy meghamisított bélyeget megszerez, az ország területére behoz, onnan kivisz, vagy azon átszállít.
- *Készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítása* (Btk. 392. §): a bűncselekmény alanya lehet, aki felhasználás céljából készpénz-helyettesítő fizetési eszközt meghamisít, vagy hamis készpénz-helyettesítő fizetési eszközt készít, vagy az elektronikus készpénzhelyettesítő fizetési eszközön tárolt adatokat vagy az ahhoz kapcsolódó biztonsági elemeket technikai eszközzel rögzíti.

- *Készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés* (Btk. 393. §): a bűncselekmény alanya lehet, aki egy vagy több olyan készpénz-helyettesítő fizetési eszközt, amely nem vagy nem kizárólag a sajátja, vagy amelynek a használatára nem vagy nem kizárólagosan jogosult, mástól, annak beleegyezése nélkül, jogtalanul elvesz vagy megszerez, vagy hamis vagy meghamisított, a korábban meghatározott módon elvett vagy megszerzett készpénz-helyettesítő fizetési eszközt, vagy az elektronikus készpénz-helyettesítő fizetési eszközön tárolt adatokat vagy az ahhoz kapcsolódó biztonsági elemeket átad, megszerez, az ország területére behoz, onnan kivisz, vagy azon átszállít.
- *Készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisításának elősegítése* (Btk. 394. §): a bűncselekmény alanya lehet, aki készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisításához vagy a készpénzhelyettesítő fizetési eszközön lévő adat technikai eszközzel való rögzítéséhez szükséges anyagot, eszközt, berendezést vagy számítástechnikai programot készít, megszerez, tart, átad, forgalomba hoz, az ország területére behoz, onnan kivisz, vagy azon átszállít.
- *Társadalombiztosítási, szociális vagy más jóléti juttatással visszaélés* (Btk. 395. §): a bűncselekmény alanya lehet, aki társadalombiztosítási ellátás, vagy az államháztartás alrendszeréből jogszabály alapján természetes személy részére nyújtható pénzbeli vagy természetbeni juttatás megszerzése vagy megtartása céljából mást tévedésbe ejt, tévedésben tart, vagy a valós tény elhallgatja, és ezzel kárt okoz.
- *Költségvetési csalás* (Btk. 396. §): a bűncselekmény alanya lehet, aki költségvetésbe történő befizetési kötelezettség vagy költségvetésből származó pénzeszközök vonatkozásában mást tévedésbe ejt, tévedésben tart, valótlan tartalmú nyilatkozatot tesz, vagy a valós tény elhallgatja, vagy költségvetésbe történő befizetési kötelezettséggel kapcsolatos kedvezményt jogtalanul vesz igénybe, vagy költségvetésből származó pénzeszközöket a jóváhagyott céltól eltérően használ fel, és ezzel egy vagy több költségvetésnek vagyoni hátrányt okoz. Mivel Szilovics szerint a költségvetési csalás eltorzítja, sőt megszüntetheti az adórendszerek megfogalmazott szociális és igazságossági céljait, hiszen az adóalanyok különböző mértékben képesek élni az adócsalás eszközeivel, ezért értelemszerűen nemcsak, hogy bárki megvalósíthatja ezt a bűncselekményt, hanem az elkövetői alakzat is igen változatos lehet.
- *Pénzmosás* (Btk. 399. §): a bűncselekmény alanya lehet, aki más által elkövetett büntetendő cselekményből származó dolgot átalakítja, átruházza, vagy a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenységet végez, vagy pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe abból a célból, hogy az ilyen dolog eredetét eltitkolja, elleplezze, vagy a más által elkövetett büntetendő cselekmény elkövetőjével szemben folytatott büntetőeljárást megghiúsítsa, vagy dolog eredetét, az ilyen dologon fennálló jogot vagy az e jogban bekövetkezett változásokat, az ilyen dolog helyének változását vagy azt a helyet, ahol az ilyen dolog található, eltitkolja, vagy elleplezi.
- *Tőkebefektetési csalás* (Btk. 411. §): a bűncselekmény alanya lehet, aki a gazdálkodó szervezet vagyoni helyzetéről vagy

vezető állású személyéről e tevékenységével összefüggésben, illetve a gazdálkodó szervezetre vonatkozóan pénzügyi eszközről valótlan adat közlésével vagy híreszteléssel, illetve adat elhallgatásával vagy pénzügyi eszközre vonatkozó színlelt ügylet kötésével másokat tőkebefektetésre vagy a befektetés emelésére, illetve tőkebefektetés eladására vagy a befektetés csökkentésére rábír. Így a gazdálkodó szervezet tagja, vezető tisztségviselője, vagy akár kívülálló személy. A bűncselekmény szempontjából közömbös, hogy a terhelt a tőkebefektetésben vagy tőkeemelésben anyagilag vagy személyesen érdekelt-e vagy sem. Ebben az esetben viszont vizsgálni kell a befektetéssel közvetlenül érintett gazdálkodó szerv érdekelt tagjának felbujtói magatartását is.

- *Üzleti titok megsértése* (Btk. 418. §): a bűncselekmény alanya tettesként és részesként az lehet, aki jogtalan előnyszerzés végett, vagy másnak vagyoni hátrányt okozva üzleti titkot jogosulatlanul megszerez, felhasznál, más személy részére hozzáférhetővé tesz vagy nyilvánosságra hoz.
- *Vérsenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési és koncessziós eljárásban* (Btk. 420. §): a bűncselekmény alanya lehet, aki a közbeszerzési eljárás, illetve a koncesszióköteles tevékenységre vonatkozóan kiírt nyílt vagy zártkörű pályázat eredményének befolyásolása érdekében az árak, díjak, egyéb szerződéses feltételek rögzítésére vagy a piac felosztására irányuló megállapodást köt, vagy más összehangolt magatartást tanúsít.
- *Információs rendszer védelmét biztosító technikai intézkedés kijátszása* (Btk. 424. §): a bűncselekmény alanya lehet, aki jelszót vagy számítástechnikai programot készít, átad, hozzáférhetővé tesz, megszerez, vagy forgalomba hoz, illetve jelszó vagy számítástechnikai program készítésére vonatkozó gazdasági, műszaki, szervezési ismereteit más rendelkezésére bocsátja. E bűncselekmény tipikus elkövetői a hackerek (programozó szakemberek), a crackerek (programfeltörők) és a phrackerek (a telefonközpontok ismerői, akik ingyenes hívásokra alkalmas szerkezeteket készítenek).

II. A de facto speciális alany által elkövethető gazdasági bűncselekmények

Vannak olyan gazdasági bűncselekmények, ahol ugyan a törvény nem jelöl meg speciális alanyt, de a szóhasználatból következően a bűncselekményt csak bizonyos személyek követhetik el. Ebbe a csoportba tartoznak azok a bűncselekmények is, ahol bizonyos személyek ki vannak zárva a terhelti körből, ezáltal értelemszerűen szűkül a lehetséges terheltek köre:

- *Nemzetközi gazdasági tilalom megszegése* (Btk. 327. §): a bűncselekmény alanya lehet, aki Magyarország nemzetközi jogi kötelezettsége alapján kihirdetett, illetve az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés 75. cikke és 215. cikke alapján elfogadott rendeletekben vagy e rendeletek felhatalmazása alapján elfogadott rendeletekben vagy határozatokban, valamint az Európai Uniót létrehozó szerződés 29. cikke alapján elfogadott tanácsi határozatokban elrendelt a pénzeszközök vagy gazdasági források zárolására vonatkozó kötelezettségét, illetve gazdasági, kereskedelmi vagy pénzügyi tilalmat megszegi.

- *Nemzetközi gazdasági tilalom megszegése feljelentésének elmulasztása* (328. §): a bűncselekmény alanya lehet, aki hitelt érdemlő tudomást szerez arról, hogy nemzetközi gazdasági tilalom megszegése készül, vagy még le nem leplezett ilyen bűncselekményt követtek el, és erről a hatóságnak, mielőtt teheti, feljelentést nem tesz.
- *Haditechnikai termékkel vagy szolgáltatással visszaélés* (Btk. 329. §): a bűncselekmény alanya lehet, aki engedély nélkül vagy az engedély kereteit túllépve haditechnikai terméket gyárt, forgalomba hoz, vagy haditechnikai szolgáltatást nyújt, vagy haditechnikai terméket az engedélytől eltérően használ fel, vagy tiltott haditechnikai terméket előállít, megszerz, felhasznál, tart, átad, forgalomba hoz, az ország területére behoz, onnan kivisz, vagy azon átszállít.
- *Kettős felhasználású termékkel visszaélés* (Btk. 330. §): a bűncselekmény alanya lehet, aki engedély nélkül vagy az engedély kereteit túllépve kettős felhasználású terméket külkereskedelmi forgalomba hoz, ideértve annak az Európai Unió vámterületén belüli átadását, vagy kettős felhasználású terméket az engedélytől eltérően használ fel.
- *A számvetőszéki ellenőrzéssel kapcsolatos kötelezettségek megszegése* (Btk. 363. §): a bűncselekmény alanya lehet, aki az Állami Számvetőszyék ellenőrzése során az Állami Számvetőszyékről szóló törvényben meghatározott közreműködési kötelezettségét megszegi, és ezzel az ellenőrzés lefolytatását akadályozza.
- *Gazdasági csalás* (374. §): a bűncselekmény alanya lehet, aki jogtalan haszonszerzés végett színlelt gazdasági tevékenységet végez, és ezzel vagyoni hátrányt okoz.
- *Jövedékkel visszaélés elősegítése* (Btk. 398. §): a bűncselekmény alanya lehet, aki jövedéki termék előállítására alkalmas, a jövedéki adóról és a jövedéki termékek forgalmazásának különös szabályairól szóló törvényben, valamint a felhatalmazásán alapuló jogszabályban meghatározott berendezést, készüléket, eszközt vagy alapanyagot engedély nélkül vagy a jogszabály megszegésével előállít, megszerz, tart, forgalomba hoz, illetve a forgalomba hozatalhoz szükséges zárjegyet vagy adójegyet engedély nélkül vagy jogszabály megszegésével előállít, megszerz vagy tart.
- *Tartozás fedezetének elvonása* (Btk. 405. §): a bűncselekmény alanya lehet, aki írásbeli szerződés alapján fennálló követelés fedezetül szolgáló vagyont részben vagy egészben elvonja, és ezzel a tartozás kiegyenlítését részben vagy egészben megghiúsítja. A törvényi szóhasználatból következően terheltje lehet ennek a cselekménynek maga az adós, a kötelezett, a vagyonnal egyébként rendelkezni jogosult vagy azzal ténylegesen rendelkező személy egyaránt lehet. A terhelt lehet részese, szereplője a gazdasági tevékenységnek, de lehet kívülálló is, pl. a kézizálogjog esetén, ha harmadik személy kezébe teljesítenek.
- *Engedély nélküli nemzetközi kereskedelmi tevékenység* (Btk. 406. §): a bűncselekmény alanya lehet, aki árut a behozatalához vagy kiviteléhez szükséges engedély nélkül az ország területére behoz, vagy onnan kivisz. Ebből következik, hogy gazdasági társaságok esetében a tevékenységet ténylegesen végző személyt kell elkövetőnek tekinteni. Ezen bűncselekmény esetében sem a személyek egy meghatározott köréről van szó, hanem a nemzetközi kereskedelmi tevékenység folytatásáról.
- *Jogosulatlan pénzügyi tevékenység* (Btk. 408. §): a bűncselekmény alanya lehet, aki a törvényben előírt engedély nélkül pénzügyi szolgáltatási vagy kiegészítő pénzügyi szolgáltatási, befektetési szolgáltatási, illetve befektetési szolgáltatási tevékenységet kiegészítő szolgáltatási, árutőzsdei szolgáltatási, befektetési alapkezelési, kockázati tőkealap-kezelési, tőzsdei, elszámoló házi, központi értéktári vagy központi szerződő fél, biztosítási, viszontbiztosítási vagy független biztosításközvetítési, önkéntes kölcsönös biztosító pénztári, magán-nyugdíjpénztári vagy foglalkoztatói nyugdíj-szolgáltatási tevékenységet végez.
- *Bennfentes kereskedelem* (Btk. 410. §): a bűncselekmény alanya lehet, aki bennfentes információval rendelkezik, függetlenül munkakörétől, tevékenységétől. Tehát aki a bennfentes információ felhasználásával pénzügyi eszközre vonatkozó ügyletet köt, aki a birtokában lévő bennfentes információra tekintettel mást azzal bíz meg, hogy a bennfentes információval érintett pénzügyi eszközre vonatkozó ügyletet kössön, vagy aki előnyszerzés végett bennfentes információt illetéktelen személynek átad.
- *Rossz minőségű termék forgalomba hozatala* (Btk. 415 §): a bűncselekmény alanya elvileg bárki lehet, aki rossz minőségű terméket jó minőségű termékként forgalomba hoz. Azonban csak az jöhet elkövetőként számításba, akinek a minőségvizsgálat elvégzetése, a termék minősítése kötelessége. A jogszabály rendelkezése folytán lehet ez a gyártó, forgalmazó, importáló egyaránt, sőt az is, akinek a minősítés, illetve a minőségvizsgálat a feladata. (A Btk. Kommentár ezen értelmezésével ellentétben a gyakorlatban olyan személy is volt büntetőeljárás terheltje rossz minőségű termék forgalomba hozatala miatt indított eljárásban, akinek ilyen kötelessége nem volt, hanem egyszerű eladóként rossz minőségű terméket árult a kínai piacon.)
- *A fogyasztó megtévesztése* (Btk. 417. §): a bűncselekmény alanya lehet, aki szervezett termékbemutatón különleges árkedvezmény vagy árelőny meglétéről, vagy nyerési esélyről megtévesztésre alkalmas tájékoztatást ad, vagy aki az áru értékesítése érdekében nagy nyilvánosság előtt vagy jelentős mennyiségű, illetve értékű áru lényeges tulajdonsága tekintetében valótlan tény vagy valós tény megtévesztésre alkalmas módon állít, megtévesztésre alkalmas tájékoztatást ad.
- *Tiltott adatszerezés* (Btk. 422. §): a bűncselekmény alanya lehet, aki személyes adat, magántitok, gazdasági titok vagy üzleti titok jogosulatlan megismerése céljából más lakását, egyéb helyiségét vagy az azokhoz tartozó bekerített helyet titokban átkutatja, más lakásában, egyéb helyiségében vagy az azokhoz tartozó bekerített helyen történeteket technikai eszköz alkalmazásával megfigyeli vagy rögzíti, más közlést tartalmazó zárt küldeményt felbontja vagy megszerzi, és annak tartalmát technikai eszközzel rögzíti, elektronikus hírközlő hálózat - ideértve az információs rendszert is - útján másnak továbbított vagy azon tárolt adatot kifürkész, és az észlelteket technikai eszközzel rögzíti.

- *Információs rendszer vagy adat megsértése* (Btk. 423. §): a bűncselekmény alanya lehet, aki információs rendszerbe az információs rendszer védelmét biztosító technikai intézkedés megsértésével vagy kijátszásával jogosulatlanul belép, vagy a belépési jogosultsága kereteit túllépve vagy azt megsértve bent marad, vagy az információs rendszer működését jogosulatlanul vagy jogosultsága kereteit megsértve akadályozza, vagy információs rendszerben lévő adatot jogosulatlanul vagy jogosultsága kereteit megsértve megváltoztat, töröl vagy hozzáférhetetlenné tesz.

III. A de iure speciális alany által elkövethető gazdasági bűncselekmények

Végül egyes esetekben maga a Btk. is speciális alanyt nevez meg. Ilyenkor csak bizonyos személyi kör válhat a büntetőeljárás terheltjévé (bár sok esetben részesi alakzatban mégis szóba kerülhetnek mások is):

- *Hűtlen kezelés* (Btk. 376. §): a bűncselekmény alanya csak az lehet, akit idegen vagyon kezelésével bíztak meg, és ebből folyó kötelességének megszegésével vagyoni hátrányt okoz.
- *Hanyag kezelés* (Btk. 377. §): a bűncselekmény alanya csak az lehet, akit idegen vagyon törvényen alapuló kezelésével vagy felügyeletével bíztak meg, és az ebből eredő kötelességének megszegésével vagy elhanyagolásával gondatlanságból vagyoni hátrányt okoz.
- *A költségvetési csaláshoz kapcsolódó felügyeleti vagy ellenőrzési kötelezettség elmulasztása* (Btk. 397. §): a bűncselekmény alanya csak az lehet, aki a gazdálkodó szervezet vezetője, ellenőrzésre vagy felügyeletre feljogosított tagja vagy dolgozója, ha a felügyeleti vagy az ellenőrzési kötelezettség teljesítését elmulasztja, és ezáltal lehetővé teszi, hogy a költségvetési csalást a gazdálkodó szervezet tagja vagy dolgozója a gazdálkodó szervezet tevékenysége körében elkövesse.
- *A pénzmosással kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztása* (Btk. 401. §): a bűncselekmény alanya csak az lehet, aki a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozásának megelőzésével és megakadályozásával kapcsolatos, törvényben előírt bejelentési kötelezettségének nem tesz eleget.
- *Számvitel rendjének megsértése* (Btk. 403. §): a bűncselekmény alanya csak az a szervezet, illetve személy lehet, akire a számviteli törvény vagy annak felhatalmazása alapján kiadott jogszabály hatálya kiterjed. Ilyenek elsősorban a vállalatok, szövetkezetek, költségvetési rendszerben működő szervezetek, vagyis a gazdaság minden olyan résztvevője, amelynek működéséről a nemzetgazdaság más szereplői tájékoztatást igényelnek. A számvitelről szóló 2000. évi C. törvény (Sztv.) 2. § (3) bekezdése szerint a törvény hatálya nem terjed ki az egyéni vállalkozóra akkor sem, ha egyéni céggént a cégbírószágon bejegyezték. Nem terjed ki a törvény hatálya a polgári jogi társaságokra, az építőközösségekre, továbbá a külföldi székhelyű vállalkozás magyarországi kereskedelmi képviselőjére sem. Ugyanakkor viszont a Btk. 403. § (2) bekezdése a bűncselekmény alanyai körét kiterjeszti az egyéni vállalkozóra, valamint a számvitelről szóló törvény hatálya alá nem tartozó más gazdálkodóra is, aki jogszabályban meghatározott nyilvántartási, bizonylatolási kötelezettségét

megszegi, és ezzel vagyoni helyzetének áttekintését, illetve ellenőrzését megghiúsítja.

- *Csődbűncselekmény* (Btk. 404. §): a bűncselekmény alanya csak az lehet, aki a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló törvény hatálya alá tartozó gazdálkodó szervezet fizetésképtelenséggel fenyegető helyzete esetén a vagyon vagy annak egy része elrejtésével, eltitkolásával, megrongálásával, megsemmisítésével, használhatatlanná tételével, vagy színlelt ügylet kötésével vagy kétes követelés elismerésével, vagy az ésszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes más módon a gazdálkodó szervezet vagyonát ténylegesen vagy színleg csökkenti, és ezzel a hitelező vagy a hitelezők kielégítését részben vagy egészben megghiúsítja. A gazdálkodó szervezet vagyonával általában a gazdálkodó szerv vezetője vagy vezető tisztségviselője rendelkezhet. A csődeljárásról, a felszámolási eljárásról és a végelszámolásról szóló 1991. évi XLIX. törvény (Cstv.) 3. § d) pontja szerint a gazdálkodó szervezet vezetője:

- o az cég esetében a bejegyzett vezető tisztségviselő (képviselő),
- o ügyvédi irodánál, szabadalmi irodánál az iroda vezetője,
- o önkéntes kölcsönös biztosító pénztárnál az ügyvezető vagy az igazgatótanács tagja,
- o magánnyugdíjpénztárnál a képviselő,
- o alapítványnál és egyesületnél a bejegyzett vezető tisztségviselő,
- o az Európai Unió más tagállamában bejegyzett gazdálkodó szervezet esetében a magyarországi nyilvántartásba bejegyzett, jognyilatkozat tételére jogosult személy, ilyen hiányában a jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet nevében a hatóságok előtt vagy a polgári jogi kapcsolatokban eljáró személy.

A gyakorlatban számos jogértelmezési kérdést vetnek fel és gondos mérlegelést igényelnek azok az esetek, amikor a gazdasági társaság vezetője látszólagosan viseli a tisztséget és valójában valamelyik cégtulajdonos (esetleg más, kívülálló személy) bűncselekmények elkövetéséhez használja fel a céget. Ezekben az esetekben a Btk.-ban megnevezett alanyok specialitása a gyakorlatban nem érvényesül (és nem is érvényesülhet). Természetesen e személyek is felelnek cselekményükért abban a részben, amennyiben bűnösségük bizonyítható, de belépnek a terhelti körbe azok a személyek is, akik a „háttérből” irányították a céget illetve a bűncselekmények elkövetésében tevékenyen közreműködtek (tulajdonosok, könyvelők stb.). Ezeknek az eseteknek tipikus példái az ún. fantomcégek.

- *Saját tőke csorbítása* (Btk. 407. §): a bűncselekmény alanya lehet, aki a részvénytársaság, a korlátolt felelősségű társaság, a szövetkezet, az európai részvénytársaság vagy az európai szövetkezet vezető tisztségviselője vagy tagja és a társaság saját tőkéjét részben vagy egészben elvonja.
- *Gazdasági adatszolgáltatási kötelezettség elmulasztása* (Btk. 409. §): a bűncselekmény alanya lehet, aki a gazdálkodó szervezet vezető állású személye és közreműködik abban, hogy a gazdálkodó szervezet a székhelyén, telephelyén vagy fióktelepén ne legyen fellelhető, vagy közhitelű nyilvántartásba olyan személy kerüljön a gazdálkodó szervezet képviselőjére

jogosult személyként bejegyzésre, akinek lakóhelye vagy tartózkodási helye ismeretlen, illetve ismeretlennek minősül, vagy közhitelű nyilvántartásba a gazdálkodó szervezet tulajdonosaként olyan személy vagy gazdálkodó szervezet kerüljön bejegyzésre, akinek a lakóhelye vagy tartózkodási helye ismeretlen vagy ismeretlennek minősül, illetve amely a székhelyén, telephelyén vagy fióktelepén nem lelhető fel, vagy aki, illetve amely nem a tényleges tulajdonos.

- *Piramisjáték szervezése* (Btk. 412. §): a bűncselekmény alanya csak a szervező lehet. Aki mások pénzének előre meghatározott formában történő, és kockázati tényezőt is tartalmazó módon való összegyűjtésén és szétosztásán alapuló olyan játékot szervez, amelyben a láncszerűen bekapcsolódó résztvevők a láncban előttük álló résztvevők számára közvetlenül, vagy a szervező útján pénzfizetést vagy más szolgáltatást teljesítenek. Az utóbb belépő játékosok, akik a játékszabálynak megfelelően további tagokat vonnak be a játékba, nem minősíthetők szervezőknek. A törvény miniszteri indoklása szerint a szervező az, aki a játékot irányítja, a rendszert bővíti, szervezi a számítógépes adatfeldolgozást, nyilvántartást, közreműködik a lebonyolításban, közli a tagokkal a játékszabályokat, esetenként pótlista összeállításával újabb résztvevőket léptet be, hogy biztosítsa a lánc folyamatosságát. A játékosok magatartása a játék szükségképpeni eleme, így büntethetőségük sem kerülhet szóba szervező tevékenység hiányában.
- *Gazdasági titok megsértése* (413. §): a bűncselekmény alanya csak az lehet, aki a bank-, értékpapír-, pénztár-, biztosítási vagy foglalkoztatói nyugdíjtítok megtartására köteles, aki bank-, értékpapír-, pénztár-, biztosítási vagy foglalkoztatói nyugdíjtítoknak minősülő adatot jogtalan előnyszerzés végett, vagy másnak vagyoni hátrányt okozva illetéktelen személy részére hozzáférhetővé tesz. Nem valósítja meg a gazdasági titok megsértését, aki a közérdekű adatok nyilvánosságára és a közérdekből nyilvános adatra vonatkozó törvényben meghatározott kötelezettségének tesz eleget, vagy a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzésével és megakadályozásával, a bennfentes kereskedelemmel, piacbefolyásolással és a terrorizmus elleni küzdelemmel kapcsolatos, törvényben előírt bejelentési kötelezettségének tesz eleget, vagy ilyet kezdeményez, akkor sem, ha az általa jóhiszeműen tett bejelentés megalapozatlan volt.
- *Megfelelőség hamis tanúsítása* (Btk. 416. §): a bűncselekmény alanya csak az lehet, aki a jogszabályban vagy az Európai Unió közvetlenül alkalmazandó jogi aktusában előírt megfelelés tanúsítási kötelezettség esetén kiállítandó megfelelési tanúsítványban, illetve megfelelési nyilatkozatban vagy megfelelési jelölés használatával jelentős mennyiségű vagy értékű termék megfeleléséről valótlan adatot tanúsít.
- *Versenyhátrány utánzása* (Btk. 419. §), a bűncselekmény alanya lehet, aki a versenytárs hozzájárulása nélkül árut olyan jellegzetes külsővel, csomagolással, megjelöléssel vagy elnevezéssel állít elő, amelyről a versenytárs vagy annak jellegzetes

tulajdonsággal rendelkező áruja ismerhető fel, vagy ilyen árut forgalomba hozatal céljából megszerez, tart, vagy forgalomba hoz.

A fenti csoportosítás nem teljes és lehetnek bizonyos átfedések is (különösen a bárki által elkövethető és a de facto speciális alannyal bíró gazdasági bűncselekmények között). Ugyanakkor alapvetően látható, hogy bizonyos személyeknek – különösen a harmadik csoportba tartozóknak – fokozott körültekintéssel kell eljárni a gazdasági életben, mert könnyen válhatnak büntetőeljárás terheltjévé. És az egyre szigorodó büntető anyagi jogi és eljárásjogi rendelkezések mellett a büntetőjogi joghátrány mellett sokszor igen súlyos gazdasági jogi következménnyel (pl. a gazdasági életből való hosszabb időre való kizárással) is járhat akár az enyhébb bűncselekmények elkövetése miatti felelősségre vonás is.

IRODALOMJEGYZÉK

- Ferenczy Endre: A gazdasági alkotmányosság és a gazdasági büntetőjog elmélete az alaptörvény után – költségvetési és közpénzügyi aspektus. In: Tanulmányok Tóth Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére, 2011. 183-190. o.
- Gál István László: A gazdasági vesztegetés, mint a gazdasági büntetőjog része és a politikai korrupció egyik kísérőjelensége. In: Politika és korrupció, 2010. 306-312. o.
- Gál István László: Gazdasági büntetőjog közgazdászoknak. Budapest, Akadémiai Kiadó 2007. 256 o.
- Gál István László: Gazdasági büntetőjog, gazdasági bűnözés és a jelenlegi gazdasági válság. Pécs, PTE ÁJK. 2012. 159 o.
- Hanvay Csaba: A módosított büntetőeljárás hatása a gazdasági bűncselekmények felderítésére. Cég és Jog 2003/9. 9-17. o.
- Herke Csongor: A gazdasági bűncselekmények üldözésének kriminálpolitikai vetületei. In: Gályapadból laboratóriumot. Tanulmányok Finszter Géza professzor tiszteletére. Budapest, 2015. 369-376. o.
- Herke Csongor – Hengl Melinda: Új gazdasági büntetőeljárás. Pécs, PTE ÁJK, 2014. 99 o.
- Pusztai László: Gazdasági büntetőjog a változó társadalomban. In: Német-magyar büntetőjogi kollokvium, 2. 1994. 125-145. o.
- Sinku Pál: Ellentmondások a gazdasági bűncselekmények megítélésében. In: Örökség és büntetőjog. Emlékkönyv Békés Imre tiszteletére. 2011. 63-73. o.
- Szilovics Csaba: Betrug und Rechtsbefolgung im Steuerrecht. Schenk Verlag. 2014.
- Tóth Mihály: A büntetőjog és a büntető eljárásjog alapjai, különös figyelemmel a gazdasági bűncselekmények szabályozására. Budapest, ELTE, 1992. 143 o.
- Tóth Mihály: A gazdasági bűncselekmények fogalomrendszerének és ítélkezésük elvi irányításának változásai. In: Büntetőjog és humánium. 2007. 17-27. o.
- Tóth Mihály: Adalékok a magyar „gazdasági büntetőjog” fejlődéstörténetéhez. Belügyi Szemle 2000/6. 24-33. o.
- Varga Zoltán: Formálódó gazdasági büntetőjog. Belügyi Szemle 2002/10. 117-129. o.